

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ POVSTANIE A IDEOVÝ BOJ NA SLOVENSKU

JÁN BODNÁR, Filozofický ústav SAV, Bratislava

BODNÁR, J.: The Slovak National Insurrection and the Ideological Struggle in Slovakia, *Filozofia* 29 (1974), No. 4, p. 345–359.

In the period of the national liberation struggle a tough struggle of ideas was led and reached its top in the Slovak National Insurrection, which brought the definite defeat of the clerical-fashist ideology on the one hand and of the ideology of "Czechoslovakism" on the other hand. In this period at the same time, namely in the period of the Slovak National Insurrection the ideas of socialism, marxism-leninism, proletarian internationalism, friendship with the Soviet Union and brotherhood with its people were propagated in a mass extent.

The historical victory in this sphere was not only the result of the exposure of the ideas of national chauvinism and clericalization of the Slovak national life by the "Ludáks", in their connection with the criminal ideology of German nazism, it was not only the natural elemental aversion to the idea of "Czechoslovakism" raised to a higher power by the policy of the Czech bourgeoisie towards Slovakia in the period between the two World Wars. The chief decisive factor was represented by the ideological functioning of the communists, who, in the complicated questions of the fight of ideas, were rightly directed by the leadership of the Communist Party of Czechoslovakia and the Communist Party of Slovakia.

Východiskovým bodom štúdie je myšlienka, že SNP nebolo len ozbrojeným bojom proti fašizmu a jeho ľudáckym posluhovačom. V období národnooslobodzovacieho boja sa zvädzal a v SNP vyvrcholil urputný ideový boj, ktorý pri-niesol definitívnu porážku klérofašistickej ideológii na jednej strane a ideológii čechoslovakizmu na druhej strane. Súčasne v tomto období, najmä v období SNP, sa masovo propagujú idey socializmu, marxizmu-leninizmu, proletárskeho inter-nacionalizmu, priateľstva so Sovietskym zväzom a bratstva s jeho ľudom.

Historické víťazstvo na tomto úseku nebolo iba dôsledkom kompromitovania ideí nacionálneho šovinizmu a klerikalizácie slovenského národného života zo strany ľudákov, v ich zapájaní na zločinnú ideológiu nemeckého fašizmu, nebol to iba prirodzený, živelný odpor k ideí čechoslovakizmu, umocňo-vaný politikou českej buržoázie voči Slovensku v období medzi dvoma svetovými vojnami. Hlavným rozhodujúcim činiteľom tu bolo ideové pôsobenie komunistov, ktorých v zložitých otázkach ideového boja správne orientovalo vedenie KSČ

a KSS. Skutočnosť, že sa komunisti postavili do čela boja za správne leninské riešenie národnostnej otázky, že demaskovali a zamietli ideu čechoslovakizmu, ktorú po celé obdobie vojny propagovala londýnska vláda na čele s dr. E. Benešom, že upevňovali ideu bratstva s českým národom, ideu jednotného štátu s dvoma rovnoprávnymi národmi, že masovo propagovali socialistické premeny v povojnovom živote — táto skutočnosť rozhodla o historickom význame SNP pre ďalšie osudy našich národov, pre ich zaradenie do rodiny národov stojacich na strane pokroku, mieru, budujúcich socialistický zajtrajšok.

* * *

Ozbrojený celonárodný boj proti fašizmu, ako aj hlavné smery politickej aktivity organizovanej Komunistickou stranou Slovenska boli v dňoch Slovenského národného povstania bezprostrednými a súčasne najmarkantnejšími prejavmi historického zlomu v slovenskom národnom živote. Hlbšie zdroje a príčiny tohto zlomu, nie vždy také jasné a zrejmé bezprostrednému pozorovateľovi, treba hľadať v širšom rámci ideového zápasu, v ktorom sa vykryštalizovali, najmä v priebehu druhej svetovej vojny, ideové pozície progresívnych a reakčných spoločenských pohybov. Okolo nich oscillovalo „triedenie duchov“, formovali sa životné hodnoty, ciele a ideály ľudí našej epochy, ktoré dávali hlbší, skutočne historický zmysel a význam aj takej jedinečnej udalosti v slovenských národných dejinách, akou bolo Slovenské národné povstanie.

V našej úvahe chceme zamerať pozornosť práve na ideové aspekty národnoslobodzovacieho boja u nás počas druhej svetovej vojny, ktorý vrcholí v Slovenskom národnom povstaní. Práve tieto ideové aspekty jasne dokumentujú hlbšie, podstatnejšie väzby ozbrojeného boja proti fašizmu a slovenskému ľudáckemu režimu s myšlienkovým zápasom slovenského ľudu o správnu, jedine progresívnu duchovnú orientáciu, reprezentovanú ideami socializmu a komunizmu. V tomto myšlienkovom, ideovom zápase bolo definitívne spečatené víťazstvo nad klérofašistickou ideológiou ľudáctva, ale aj nad ideami buržoáznej demokracie, ktoré u nás reprezentovali T. G. Masaryk a E. Beneš. Slovenské národné povstanie — obrazne povedané — bolo fyzickým prejavom ideového zápasu o kvalitatívne nový posun v slovenskom myslení, v duchovnom živote na Slovensku, prejavom víťazstva ideí, ktoré boli hybným faktorom činnosti Komunistickej strany v príprave i v uskutočnení ozbrojeného povstania slovenského ľudu r. 1944. „Pracujúce vrstvy — napísal v Novom slove dňa 23. apríla 1948 G. Husák — ktoré viedli boj proti fašizmu, usilovali sa nielen o obnovu národnej a štátnej slobody, ale súčasne o kvalitatívnu zmenu spoločenského usporiadania, o odstránenie kapitalistického vykorisťovania, o socialistický systém u nás. Tak zápas národnorevolučný bol úzko spojený s úsilím sociálnorevolučným... Pri obnovení štátnej samostatnosti sa uskutočnili významné revolučné zmeny, začal sa proces odbúravania kapitalistického poriadku. Nielen slobodný štát, ale aj slobodný pracujúci ľud, tak stála otázka.“ (1, s. 265). Možno azda povedať, že práve svojimi ideovými aspektmi, orientujúcimi sa v konečných dôsledkoch na socialistickú revolúciu, ovplyvnilo Slovenské národné povstanie v povojnových rokoch

ďalší vývin nielen na Slovensku, ale v celej Československej republike. Cesta bola otvorená, pokropená krvou padlých obetí fašistického a ľudáckeho besnenia, ozdobená hrdinskými činmi slovenského ľudu. Ísť po nej však nebolo ľahké ani jednoznačné. Zotrvačná sila ideí ľudáctva a buržoáznej demokracie pôsobila, aj keď v slabnúcej miere, a živila politické ambície, ciele antisocialistických síl, grupujúcich sa a maskujúcich sa v buržoáznych politických stranách. Aj neskôršie, po uskutočnení socialistickej revolúcie u nás, v pofebruárovom vývoji bolo ešte možné nahmatať v rôznej intenzite pulzujúci život ideí ľudáckej, buržoáznej minulosti. Je práve odkazom Slovenského národného povstania nepripustiť ich oživenie, pretože sú spojené s najsmutnejšou minulosťou nášho ľudu, sú prekážkou na našej ceste do komunistickej budúcnosti.

Pochopiť samu podstatu, význam a dosah Slovenského národného povstania si nevyhnutne vyžaduje okrem skúmania vojenských a politických stránok ozbrojeného boja aj výskum ideových pozícií, stvárnajúcich front myšlienkového boja. Možno hovoriť o troch hlavných pozíciách ideového frontu, na ktorých prebiehal ideový boj súbežne s ozbrojeným bojom.

Jednu z nich predstavovala ideová pozícia ľudáctva, ktorej jadrom bola klérofašistická ideológia. V období jej formovania za prvej republiky a najmä v období tzv. slovenského štátu sa slovenskej verejnosti prezentovala pod názvami ako „slovenský národný socializmus“, „kresťanský totalitarizmus“, „slovenská štátna filozofia“ a pod. Zastavme sa aspoň nakrátko pri týchto pojmoch. V. Klementis s humorom a pritom veľmi výstižne uvádza na charakterizovanie slovenského národného socializmu autentické výroky V. Tuku, svedčiace o myšlienkovom chaose tohto „ideológa“ ľudstva: „Čo je to národný socializmus? Na to je veľmi ľahká odpoveď.“ (Tuka po návrate zo Salzburgu z balkóna SND 30. 7. 1940). „Čo je národný socializmus? Ťažko odpovedať.“ (Tuka kurzu kultúrnych referentov HG v Trenčianskych Tepliciach 9. 11. 1941; 2, s. 216.) A predsa to bol Tuka, ktorý skutočne najvýstižnejšie vyjadril podstatu národného socializmu. V Nitre dňa 25. augusta 1940 povedal: „Strana bude pracovať v duchu Hlinkovom, ale bude pracovať metódami hitlerovskými...“ (Slovák z 27. 9. 1940). Práve táto symbióza ľudácko-klerikálnej ideológie, budovanej na krajne úpadkových formách filozofického mysticismu a metód hitlerovského fašizmu, umožnila posun ľudáctva na pozície zhodné s pozíciami nemeckého národného socializmu — ideológie, ktorá v praxi predstavuje najbrutálnejšie barbarstvo, aké nemá v dejinách obdobu. Prejavý tejto symbiózy, kruto pocítované najmä po potlačení Slovenského národného povstania, totálne zdiskreditovali ľudácky režim a ideológiu národného socializmu pred celým slovenským národom.

Pravda, nie všetci teoretici a reprezentanti slovenského národného socializmu ho prezentovali slovenskej verejnosti v takejto skompromitovanej podobe, najmä ak máme na zreteli predvojnové obdobie. Okrem toho základné idey slovenského národného socializmu sa formovali postupne v sociálnych, hospodárskych a politických podmienkach predmnichovskej buržoáznej republiky a ovplyvňovali stále širšie vrstvy predovšetkým ambiciózne slovenskej buržoázie, roľníctva, remeselníctva, časti inteligencie i časti nedostatočne triedne uvedomelého robotníctva. Príčinu, prečo sa tak stalo, prečo pomerne značná časť na-

sích ľudí, najmä tesne v predvojnovom období, sadala na lep ľudáckej, národnosocialistickej propagande, treba hľadať v celkových pomeroch buržoáznej republiky. „Jednou z príčin slabosti prvej Republiky a jej rozkladu — píše G. Husák — bolo nevyriešené národné postavenie Slovákov. Falošná koncepcia jedného národa, brutálny a byrokratický centralizmus i jeho hospodárske dôsledky. Že tento režim vyhovoval Beranom, Švehlom a Preisom, nie je sporu. Že nevyhovoval slovenskému ľudu, je tiež všeobecne známe.“ (1, s. 250) Na inom mieste píše: „Česká buržoázia, ktorá sa po roku 1918 stala vládnuťou triedou v celej ČSR, maskovala svoju imperialistickú politiku na Slovensku, svoj nacionálny útlak na Slovensku tzv. ideou národa československého. Všetky historické, politické, ekonomické, etnické zvláštnosti oboch našich národov, ktoré sa historicky vyvíjali v rozličných podmienkach a stáli na rozličnom stupni nacionálneho vývoja, sa ignorovali a umele vtesnávali pod plášť jednotného národa s dvoma vetvami. Táto umelá konštrukcia bola zakotvená v ústave, v zákonoch, v celom politickom a verejnom živote.“ (3, s. 118—119) Tieto príčiny a ešte mnoho ďalších spôsobilo, „že od začiatku sa ujala vedenia boja proti národnostnému útlaku slovenská nacionalistická buržoázia, koncentrujúca sa v Hlinkovej ľudovej strane“. (3, s. 120) Spôsob, akým sa ľudácki nacionalisti ujali boja za národné práva, za národnú svojbytnosť Slovákov, ideové východiská, z ktorých pritom vychádzali a o ktoré opierali svoju koncepciu národného socializmu, sú príkladom totálneho znehodnotenia národného cítenia slovenského ľudu, jeho úsilia o riešenie národnostnej otázky v Československom štátnom útvaru. Znamenali úplnú devalváciu všetkého pozitívneho, čo napriek uvedeným skutočnostiam formovalo a posilňovalo spoložitie dvoch bratských národov v jednotnom štáte, či už máme na mysli kultúrny alebo hospodársky vzostup Slovenska, nemysliteľný bez pomoci bratského českého národa.

Ak totiž sledujeme úsilie ideológov ľudáctva riešiť otázku svojbytnosti slovenského národa od začiatku až po ich neslávny koniec, vidíme, ako toto úsilie nadväzuje najprv na ideu *klerikalizácie* slovenského národného života a potom na ideu jeho *fašizácie* presne podľa nemeckého fašistického vzoru. V období slovenského štátu obidve idey už tvoria pevnú jednotu a práve v tejto jednote reprezentujú najúpadkovejší model ľudáckeho šovinizmu a nacionalizmu, aký kedy história poznala.

V období spájania nacionálnej otázky s ideou klerikalizácie slovenského národného života ešte kde-tu dominuje dôraz na slovenskú „osobitosť“, najmä vo vzťahu k nemeckému národnému socializmu alebo talianskemu fašizmu. Prítom pod „osobitosťou“ sa od začiatku rozumie idea kresťanstva, vraj najhlbšie zakorenená v duši slovenského človeka. Ideológ slovenského štátu Š. Polakovič odvodzuje existenciu zvláštnej „slovenskej štátnej filozofie“ (4, s. 8) dokonca z kresťanskej „podstaty“ slovenského človeka. V spojení ideí kresťanstva a národného svojrázu Polakovič dokonca hľadá zbraň proti „extrémnym nacionalistom“. „Najväčšou škvrnou vybičovaného nacionalizmu — píše — je to, že používa náboženské sily človeka na zvelebenie národa a štátu.“ (4, s. 63)

Myšlienka vnútornej väzby náboženstva so slovenským nacionálnym svojrázom sa stala základom ideológie *kresťanského totalitarizmu*. Polakovič ju jasne

stavia do opozície voči základným demokratickým ideálom spoločenského života ľudí. „Lipnutie“ na demokracii označuje ako „znak mravnej ochabnutosti“ národa. Zjednocujúca mystická idea boha má pomôcť presvedčiť ľudí, že ak si ju národ osvojí, zbaví sa akýchkoľvek vnútorných rozporov, konfliktov. Preto napr. „triedny boj sa musí potlačiť s absolútnou bezohľadnosťou ako zločin“ (4, s. 78), v reči Tuku „hitlerovskými metódami“. Predzvesť vyčistiť bojovníkov za kresťanský totalitarizmus voči pokrokovým ľuďom, demokratom, komunistom, predzvesť antisemitských orgií tragicky kontrastujú s takými „vznesenými“ myšlienkami, aké v súvislosti s výkladom ideológie kresťanského totalitarizmu formuloval Polakovič v citovanej práci *K základom slovenského štátu*. „Ako naša ideológia je determinovaná v kresťanskom zmysle v minulosti, tak náš kresťanský totalitarizmus v dnešných časoch je určovaný kresťanským chápaním života jednotlivcov a štátu.“ (4, s. 125—126) Ako možno spájať kresťanské chápanie života s metódami „absolútnej bezohľadnosti“, „tvrdých pästi“, to nám ľudácky filozof a ideológ Polakovič nikde neobjasňuje.

Vysvetlenie však nie je ťažké. V podstate tu nejde o kresťanské idey, kresťanskú morálku. Ide o zneužitie náboženského citenia značného počtu ľudí u nás na krajne nacionalistickú, šovinistickú demagógiu, ktorou si chcela najreakčnejšia časť slovenskej buržoázie upevniť svoje triedne pozície a obohacovať sa na úkor pracujúceho ľudu. Práve jej boli najbližšie heslá nemeckého fašizmu, metódy absolútneho potláčania všetkého pokrokového, demokratického, čo spájalo osudy slovenského národa s osudmi českého národa a ostatných národov v boji o spoločenský, kultúrny a ideový pokrok.

Ak Polakovič v uvedenej práci ešte hľadá slovenský svojráz a kladie dôraz na slovenské osobitosti, špecifiká (kresťanstvo) pri koncipovaní ideológie slovenského národného socializmu, v ďalšej práci, vydanéj o dva roky neskoršie pod názvom *Slovenský národný socializmus*, už je viditeľný posun k hľadaniu ideových princípov, ktoré sú spoločné slovenskému národnému socializmu a nemeckému národnému socializmu. Ide o výrazný posun k *fašizácii* slovenského národného socializmu. Táto fašizácia nie náhodou vrcholí práve v období Slovenského národného povstania. Nie náhodou, lebo už nebolo možné ďalej maskovať vlastnú podstatu ľudáckej ideológie, teoreticky viazanú na filozofiu nemeckého fašizmu a prakticky podmienenú a závislú od osudu tretej ríše.

Polakovič vymenúva tieto spoločné princípy: vodcovský princíp, princíp ľudovosti štátu, skutkovosti, obetavosti a všeobecného blaha, tradície práce a konečne princíp kolektívnej cti. Nemá zmysel rozoberať ich jeden za druhým. Na tento účel by lepšia poslúžila Hitlerova kniha *Mein Kampf*, práce Rosenberga a iných ideológov nacizmu, ktoré zaiste neboli neznáme nášmu autorovi. Sú dokumentom hlbokéj duchovnej krízy buržoázneho myslenia, v ktorom logické postupy a zdôvodnenia sa nahrádzajú demagógiou, mystickým zrením, intuíciou, prinajlepšom kázaním a krasorečením.

Na ilustráciu uvedme niekoľko poučiek z rozboru tzv. vodcovského princípu: „Vodca je neobmedzeným poverenikom národa, a preto národ ide za vodcom“ ... „Vodca je sústredená najvyššia, ničím neohraničená moc na uskutočňovanie všeobecného blaha. V jednom národe môže byť len jedna vôľa a jeden prejav tejto

vôle, vodca". (4, s. 31) „Vodca je národným prorokom a veštcem, ktorý žije ideálu národnej veľkosti a národného poslania". (4, s. 111) Smutne známe profily fašistických vodcov nielen dostatočne zdiskreditovali tzv. vodcovský princíp, ale v celej hĺbke demonštrovali reakčnosť a nezmyselnosť nacistickej ideológie.

Fašistická orientácia ľudáckeho režimu na Slovensku sa fakticky začala formovať nástupom a upevňovaním Hitlerovej pozície a nemeckej ríše. Súbežne s ňou postupovala aj fašizácia ideológie slovenského národného socializmu. Tiso na zjazde HSLS v októbri 1939 nedvojzmyselne vyhlasuje: „Volili sme orientáciu nemeckú. A ideme za touto orientáciou, lebo jej veríme.“ Čím väčší rástol odpor slovenského ľudu voči ľudáckemu režimu, čím labilnejšou sa stávala v dôsledku postupu víťaziacich sovietskych vojsk existencia Tisovho štátu, tým väčší dôraz kládli ľudácki ideológovia na fašizáciu Slovenska, na uplatňovanie „hitlerovských metód“, na zdôvodňovanie „duchovnej“ jednoty s nemeckou ríšou, nemeckým národným socializmom. A. Mach v článku uverejnenom v Gardistovi (č. 1) pod názvom *Novoročná devíza* dokazuje, že „stabilita Slovenska vďaka prevzatým národnosocialistickým zásadám, ktoré nás vytrhli zo závozu a už v zárodku vylúčili možnosť rozkladu. Naozaj smelo môžeme povedať, že keby sme boli ostali pri niekdajších demokratických spôsoboch, dnes by sme už boli hotoví“. Ďalej sa snaží presvedčať, že budúcnosť Európy spočíva na priateľstve s Nemcami, ako „vedúcim činiteľom v centre Európy“. „Sme na strane Nemcov, v priateľstve s Nemcami, ale pritom sa celkom otvorene hlásime k svojmu slovenskému pôvodu.“ Známy exponovaný gardista O. Kubala, „verný až do konca“, napísal: „Je neodškriepiteľným historickým faktom, že nebyť národnosocialistického národa nemeckého, nebolo by slovenského štátu“. (Gardista, 1944, č. 24) „Vďaka Nemecku, prišiel Slovák k nacionalizmu a slobode“. (Gardista, 1944, č. 24)

Mohli by sme citovať desiatky podobných výrokov, svedčiacich o „pravej“ svojráznosti slovenského národného socializmu, najmä potom, keď ľudácky režim odhodil masku „kresťanského jadra“ svojej ideológie a spojil svoj osud s hitlerovým režimom so všetkými dôsledkami jeho primitivizmu, barbarstva a zločinnosti.

Hovorili sme už o tom, že šovinistická politika českej buržoázie na Slovensku, opierajúca sa o nesprávnu ideológiu jednotného československého národa, nežičila nacionálnemu cíteniu slovenského človeka a prakticky uskutočňovala národnostný útlak na všetkých úsekoch života. Riešenie národnostnej otázky sa tak postupne stávalo stále akútnejším. Bolo nešťastím tak pre Československú republiku, tak aj pre slovenský národ, že v boji proti národnostnému útlaku sa ujala vedenia slovenská nacionalistická buržoázia. Nešťastím preto, že ho orientovala *ideovo* úplne nesprávnym smerom.

Čo v podstate znamenalo stavať otázku svojbytnosti, samostatnosti, rovnoprávnosti národa na ideovej báze klerikalizmu? Znamenalo to spájať národnú emancipáciu, výchovu národného povedomia s hodnotami, ktoré v moderných podmienkach, v podmienkach vyspelého civilizovaného života sú prežitkom minulosti, symptómom zaostalosti, duchovnej, kultúrnej obmedzenosti a politickej reakčnosti. Sú v priamom protiklade s hodnotami tvorivej a pretvárajúcej činnosti

ľudí za lepšiu budúcnosť, s hodnotami spoločenského a ľudského pokroku, s hodnotami života budovaného na báze racionality, vyspelej vedy a kultúry, demokracie a humanity.

A čo znamenalo riešenie národnostnej otázky na ideovej báze fašizmu? Nacionálny šovinizmus je tu prislabé meno pre agresívne ambície najreakčnejšej časti slovenskej buržoázie, totálne spriaznenej s nemeckým fašizmom. Fašistický kult národa a kult vodcu sa ukázali ako smrteľné nebezpečenstvo pre národy sveta, lebo plodili zločiny, aké nemajú v histórii obdoba. Slovenské národné povstanie v ideových zreteľoch je dokladom toho, že slovenský ľud odmietol riešenie národnostnej otázky na báze ľudáckeho klerikalizmu a fašizmu, že neváhal obeť životy, aby pred svetom demonštroval charakter svojej národnej svojbytnosti.

Plodom šovinistickej politiky českej buržoázie nebol len národnostný, ale aj *sociálny útlak*. Preto sa otváral aj na tomto rozhodujúcom úseku života slovenského ľudu priestor pre ľudácku demagógiu. Jej ideovou oporou bola koncepcia socializácie, zvýraznená v politickej platforme slovenského národného socializmu. „Národ a jeho socializácia — píše Š. Polakovič — je dnes nevyhnutnosťou.“ A so svojim typickým zmyslom pre farársku demagógiu zdôrazňuje: „Politika, ktorá v pôvodnom zmysle znamená starosť o verejný život, stala sa hryzoviskom, kde sa odbavovali kohútie zápasy, ba ešte horšie, bola bábkovým divadlom, na ktorom politickí protivníci inscenovali pre odvrátenie pozornosti ľudu politické zápasy. Národ, ktorý mala politika viesť k pozdvihnutiu životnej a kultúrnej úrovne, prizeral sa s prázdny žalúdkom, polonahý, no a v duši úplne prázdny na jalovú komédiu, na akú premenili politiku, t. j. službu verejnému dobru, politickí generáli demokratického parlamentarizmu“, a dodáva: „Tento nezdravý proces bol výbornou pôdou pre komunistické heslá.“ Za povšimnutie stoja aj tieto jeho zvrátené myšlienky: „Nie svetonáhľadové dôvody privádzali ľudí do objatia anarchie a komunizmu, ale sociálna bieda zbavovala ich všetkej duchovnosti, a zbavení duchovnosti túžili po prevrátení všetkých poriadkov na svete. Ničiaci zúrivosť marxizmu vyplývala len z triedy miliónov hladujúcich.“ (5, s. 6, 11—12)

Sociálna demagógia ľudákov, ako sme uviedli, mala svoju živnú pôdu, a preto mohla počítať s dočasným úspechom. Tak často propagované heslo „vrátiť každému človeku právo na prácu“ zaiste sa nemohlo minúť účinkom. Lahko sa však možno presvedčiť, že idea „socializácie“ nesledovala v žiadnom prípade program premiev v sociálnej štruktúre, program sociálnej emancipácie pracujúceho slovenského ľudu, program opatrení proti jeho vykorisťovaniu. Pracujúci „nevzdelaný“ ľud mal byť aj naďalej vylúčený z hry, v ktorej sa rozhodovalo o jeho osude, právach a potrebách. „Dav je v podstate iracionálny“ — píše Polakovič — preto nevzdelaný ľud nemôže rozhodovať o tom, čo treba a čo nie. Na to sú vzdelanci a inteligencia národa, ktorá jedine je zodpovedná pred budúcnosťou za osud národa a štátu.“ (4, s. 75) Pravda, o závislosti týchto vzdelancov od ich chlebobarcov, bohatnúcej slovenskej buržoázie, Polakovič mlčí.

Program „socializácie“ ľudákov bol od svojho základu zacielený na boj proti ideám socializmu a komunizmu. Jedným z najpevnejších pút slovenského

Ludáctva a nemeckého fašizmu bol zúrivy antikomunizmus. Nie však iba a predovšetkým pre jeho revolučný sociálny program, ale pre jeho *ideovú* silu, ktorej sa tak báli všetci triedni nepriatelia robotníckej triedy a pracujúceho ľudu. Bola to ideová sila marxizmu, socializmu, ktorá pomohla Komunistickej strane Slovenska v období príprav i v dňoch Slovenského národného povstania získavať široké masy pracujúceho ľudu, robotníkov, roľníkov a inteligencie nielen pre boj proti hitlerovským hordám a ich ľudáckym pomáhačom, ale aj pre boj za sociálne premeny na Slovensku. Ideová sila komunizmu bola hybným faktorom v národnooslobodzovacom boji predovšetkým tam, kde vyúsťoval do národnodemokratickej a neskoršie do socialistickej revolúcie. Práve na tejto sile stroskotala aj ľudácka demagógia „socializácie“ Slovenska.

Slovenské národné povstanie v ideových zreteľoch neznamenalo len účtovanie s ľudáckou klérofašistickou ideológiou, ale aj s *ideológiou buržoázneho demokratizmu* a čechoslovakizmu. Jej mocensko-triednym nositeľom bola v období vojny emigrantská vláda v Londýne na čele s dr. E. Benešom a časť slovenskej buržoázie z antifašistického tábora, ktorá okrem iného aj z obavy pred narastajúcim vplyvom Komunistickej strany prijímala ideovú koncepciu dr. Beneša o politicko-ideovej orientácii Československa po porážke fašizmu. Táto orientácia v podstate sledovala triedne záujmy smerujúce k obnoveniu kapitalistického zriadenia u nás pred druhej svetovej vojny.

Zaiste by nebolo správne zaznávať zásluhy dr. Beneša a jeho londýnskej vlády v boji proti fašizmu, za medzinárodné uznanie Československej republiky. Rovnako nesprávne by bolo mlčať o ich negatívnom vplyve na Slovensku, najmä v období Slovenského národného povstania. „V tomto období — píše G. Husák — v tomto boji na Slovensku mali názory, zásahy a celé počínanie dr. Beneša, jeho vlády i politických a vojenských činiteľov okolo nich veľmi negatívny vplyv na vzrast i priebeh národnooslobodzovacieho boja na Slovensku.“ (3, s. 95) My si budeme tieto negatívne vplyvy všímať z ideovej stránky.

O dr. Benešovi možno jednoznačne povedať, že bol bezvýhradným vyznávačom a šíriteľom ideí buržoáznej demokracie. V tomto smere bol pokračovateľom a realizátorom myšlienkového odkazu svojho učiteľa T. G. Masaryka. „Presidente Osvoboditeli — hovorí v rozhlasovom prejave z Londýna 21. sept. 1940 — odkazu, ktorý jste vložil do našich rukou, věrni zůstaneme!“ (6, s. 95) V súvislostiach, ktoré sleduje naša úvaha, ide predovšetkým o odkaz vyjadrený v Masarykovej koncepcii buržoázneho reformizmu a triedneho „mieru“. Ide o koncepciu zameranú proti revolučným premenám a revolučným pohybom v procese spoločenského vývinu. Podľa Masaryka je Marxova myšlienka politickej revolúcie výplodom romantizmu. „Ani Marx ani Engels nepochopili, že sa revolúcia k práci nehodí, že ich poňatie hodnoty revolúciu priamo vylučuje.“ (7, s. 407). Demokratický vývoj, podľa Masaryka a Beneša charakterizovaný postupnosťou, evolucionizmom, reformizmom, „drobnou prácou“, a nie „veľkými činmi“, je v zásadnom protiklade ku koncepcii revolučných zmien v určujúcich etapách spoločenského vývinu, tak ako ju hlása marxizmus. Za základné piliere demokracie, ktorú v duchu Masarykovho odkazu chce dr. Beneš uskutočňovať po oslobodení republiky od fašizmu, treba považovať zásadu súkromného vlastníctva

stva, osobnej slobody, slobody myslenia a svedomia, slobody tlače, spolčovania a zhromažďovania, zásadu náboženskej tolerancie vyznania a pod.

Pravda, Benešovi bolo veľmi dobre známe, ako práve uvedené „zásady demokracie“ pomohli k rozvratu republiky, k nástupu deštruktívnych fašistických a ľudáckych síl, k fašizácii značnej časti českej a slovenskej buržoázie. Preto už vo svojich londýnskych prejavoch ohlasuje „reformu“ buržoáznodemokratických zásad, ktoré tak vehementne propagoval v medzivojnovom období. V prejave k 1. máju 1941 z Londýna hovorí: „V novej republike nám pôjde o uskutočnenie *skutočnej demokracie*, tak v politickom, ako aj v sociálnom zmysle.“ (6, s. 117) V prejave vo februári 1945, tesne pred odchodom z Londýna hovorí, že „bude-me demokratickým štátom... s osvieženou demokraciou“ (6, s. 257). V prejave k výročiu smrti T. G. Masaryka (21. sept. 1940) hovorí o „dôslednom humanitnom demokratizme“. (6, s. 92)

Ako úprimne to myslí s „úpravami“ buržoáznej demokracie po návrate do oslobodenej vlasti, prezrádza sentimentálny, no pritom zaiste hlboko prežívaný odkaz domov z Londýna z príležitosti štvrtstoročného jubilea republiky (prednesený v londýnskom rozhlase dňa 27. októbra 1943): „!.. oddane spomínajte na krásnych prvých dvadsať rokov svojej republiky...“ (6, s. 217). Kto môže byť adresátom tohto odkazu, iste nie je ťažké uhádnuť.

Dr. Benešovi ako veľmi bystrému a rozhladenému politikovi bolo veľmi dobre známe, že boj za víťazstvo nad fašizmom úzko súvisí s bojom o nový triedny a politický obsah života v oslobodenej vlasti. Vedel aj to, že vedúca sila Slovenského národného povstania — Komunistická strana — dáva tomuto obsahu jednoznačne marxistickú orientáciu, spojenú s perspektívami socialistickej revolúcie. Pochopil potrebu prezentovať svoju koncepciu demokracie v novom duchu, potrebu istých ústupkov, kompromisov, aby tak vznikol v československej verejnosti dojem, že ide o „novú demokraciu“. Jeho koncepcia „novej demokracie“ je skutočne vzorovým príkladom buržoázneho reformizmu, v ktorom je reálna podstata maskovaná ideou akejsi svojráznej tretej cesty, zodpovedajúcej vraj špecifickému postaveniu Československa medzi Západom a Východom. V čom je však Beneš nekompromisný, to je idea revolúcie, revolučných premien, idea, ktorú ako „opravdovú“ demokrat jednoznačne odmieta.

Uvedme aspoň základné myšlienky Benešovej koncepcie „novej demokracie“. V knihe *Paměti* píše: „Ostatně v našem kulturním vývoji nikdy nepřestal platit jeden veliký fakt, který od vždy trval a trvá, t. j. že *jsme vždy vědomě šli za tendencii všeobecnou a všelidskou*, tedy nejen za vývojem a pokrokom západním, nýbrž také za pokrokom a vývojem východním.“ (8, s. 425) Beneš priamo fascinuje myšlienka, že by nové Československo mohlo byť mostom medzi Východom a Západom, a tým by realizovalo „tendenciu všeobecnú a všeludskú“. „A tu kladu opäť podstatnou otázku: je možné soužití mezi sovětským socialistickým systémem a novou přebudovanou demokracií... Odpovídám opět, že *ano*.“ (2, s. 428) Ako však uskutočniť tento cieľ? „Je to možno provéstí jedním razem násilnou revolucí, kvapným postupem více-méně násilným a velku všeobecně pokládaným za přehnaný a ukvapený... Je však také možno jíti postupně, vývojově, empiricky a vědeckým hospodárským plánovaním, bez kata-

strof a bez násilí, dohodou a spolupráci. *Jsem pro tuto druhou cestu — jsem pro ni kategoricky a bezvýhradně.* Jsem pro ní také proto, že jsem opravdový demokrat.“ (8, s. 429)

Benešovi a jeho londýnskej emigrácii ušiel jeden rozhodujúci faktor, ktorý práve zásluhou Slovenského národného povstania mal veľký význam v mocensko-politickom boji o nové usporiadanie štátu. „Slovenský ľud sa v tomto zápase s vlastnou buržoáziou, s bastardným režimom vlastného národného štátu triedne uvedomil a politicky vyspel: uvedomil si, aká dôležitá je triedna náplň a politický obsah myšlienky o slobode národnej a štátnej.“ (3, s. 129) Toto uvedomenie, posilňované a podporované progresívnymi silami v českých krajoch, najmä moskovským stranickým vedením na čele s K. Gottwaldom, postupne rúcalo piliere Benešovej koncepcie „novej demokracie“, to znamená koncepcie buržoázneho reformizmu, ktorý nemal narušiť základné ideové a politické opory buržoázneho zriadenia z predmníchovskej republiky, a pripravilo pôdu pre národnodemokratickú a potom socialistickú revolúciu v štáte.

Úsilie dr. E. Beneša o „novú demokraciu“ v povojnovom Československu, ktoré v podstatných črtách vyjadrovalo triedne záujmy buržoázie obnoviť časy z „krásnych prvých dvadsať rokov“ republiky, našlo na Slovensku v období Slovenského národného povstania a potom v ďalších obdobiach až do februára 1948 podporu v tzv. občianskom tábore, v ktorom sa sformovala ako opozičná politická sila Demokratická strana. Už v Programových zásadách Demokratickej strany (ktoré uverejnil Čas v štyroch číslach, 30. sept. — 7. okt. 1944) stretáme sa s odvolávaním sa na odkaz prezidenta-osloboditeľa, s propagovaním základných ideí masarykizmu i Benešovej „osvieženej“ demokracie. V úvodníku Času zo dňa 17. sept. 1944 dominuje apel na potrebu „kresťanskej orientácie“, uplatnenia „hlbokých kresťanských hodnôt“.

V duchu Benešovej ideológie sa v Čase čoraz častejšie objavujú úvahy ideove zamerané antimarxisticky, antisocialisticky. Napr. v úvahe *Nacionalizmus a socializmus* (Čas 20. sept. 1944) sa píše: „Avšak mimo Ruska sa socializmus ako pozitívny program politický ešte nikde neuplatnil tak ako nacionalizmus... Zjednodušiť spoločnosť na jednu triedu, t. j. zrušiť triedy je podľa mienky všetkých sociológov a štátovedcov nemožné.“ Skutočne podarená je propagácia „socialistického idealizmu“, ktorý akoby bol ideologickou platformou Demokratickej strany. V tom istom čísle Času sa možno dočítať: „Pred 30—40 rokmi nikto z tzv. inteligentnej buržoázie, ani mnohí socialisti neverili, že by prakticky možné spojil ideály kultúrneho nacionalizmu a socializmu do harmonického celku. Veľký znalec, ale aj kritik marxistického socializmu T. G. Masaryk nie je už medzi nami, ale jeho socialistický idealizmus, vedecky taký prehĺbený, ľudsky taký teplý a každému nacionalistovi prijateľný, ide uskutočňovať pri ruskej pomoci jeho najlepší žiak E. Beneš. To bude pravý národný socializmus československý a slovenský.“ Zdá sa, že výnaliezavosť buržoázneho reformizmu nepoznala hranice. Alebo žeby išlo o také priesračné podceňovanie politickej a ideovej vyspelosti ľudu, ktorý — ako sme uviedli — v boji proti vlastnej buržoázii prešiel dobrou školou triedneho a politického uvedomenia v duchu socialistických ideálov?

Z oportunistických a reformistických dôvodov, maskujúcich pravé zábery buržoázie, hľadajú slovenskí demokrati „zlatú strednú cestu“. Presvedčivo o tom hovorí úvodník Času (pod tým istým názvom zo dňa 30. sept. 1944). Hľadajú ju však v krajne deformovanom chápaní marxizmu a socializmu. Tak sa v článku napr. tvrdí, že moderný kapitalizmus „získava akéhosi preporodu v socialistic-
kom štátnom kapitalizme“. Podľa autora úvodníka rozdiel medzi Marxom a starými utopistami je v základe iba v tom, že kým starí utopisti príliš filozofovali, Marx bol naslovovzatý učenec a sociológ. „Ako každý priekopník a novátor bol radikálom a dogmatikom... Ale mladosť a impulz života marxizmu ustúpila už mužnému veku tvorivého socializmu, prístupnému kritike a spolupráci aj takých činiteľov, ktorí neprisahajú vo všetkom slepo na slová majstra...“

A tak by sme mohli citovať ďalšie a ďalšie učené myšlienky prívržencov „obnovenej“ či „osvieženej“ demokracie. Ich vlastnou úlohou bolo formovať ideový front proti víťazaciemu vplyvu ideí socializmu, marxizmu, vplyvu, ktorému otváral priestor statočný boj slovenského ľudu proti fašizmu, rastúca autorita Komunistickej strany a sympatie k veľkému slovanskému bratovi. V Slovenskom národnom povstaní dozrieva nielen myšlienka celonárodného boja proti fašizmu, ale aj myšlienka zásadných triednych a politických premien v novom povojnovom živote.

V Slovenskom národnom povstaní dozrela aj idea národnej svojbytnosti, rovnoprávnosti a nezávislosti. Dozrela napriek rafinovanému a bezohľadnému úsiliu emigrantskej vlády v Londýne, napriek úsiliu slovenských „čechoslovakistov“ obnoviť v povojnovom usporiadaní Československého štátu československú národnú jednotu. „Česká buržoázia, koncentrovaná v emigrácii okolo Beneša a jeho vlády, nič nezabudla a nič sa ani nepoučila: Beneš a jeho spojenci opäť pozdvihli kompromitovanú ideu jednotného československého národa ako zástavu boja za obnovenie ČSR. Nadalej neuznávali existenciu slovenského národa.“ (3, s. 125—126) Ešte aj po slávnej Stalingradskej bitke prijala londýnska vláda rozhodnutie (30. júna 1943), stanovisko, podľa ktorého uznáva jedine „suverénny národ československý“. G. Husák v tejto súvislosti ďalej píše: „S výnimkou českých komunistov a časti ľavých demokratov sa celý český emigrantský tábor křčovito pridžal šovinistickej koncepcie jednotného československého národa: preto celý zápas o riešenie slovenskej otázky museli vybojovať slovenské anti-fašistické sily s pomocou českých komunistov.“ (3, s. 130)

Skutočnosť, že práve Komunistická strana Slovenska sa v Povstaní postavila do čela boja za uznanie slovenskej národnej svojbytnosti, že prebojovávala koncepciu dvoch rovnoprávných národov v jednotnom československom štáte, mala obrovský dosah pri mobilizácii nás do boja proti fašizmu a ľudáckemu režimu.

Ľudáci totiž v maximálnej miere využívali postoje londýnskej emigrantskej vlády v tzv. slovenskej otázke na propagáciu slovenského ľudáckeho nacionalizmu a slovenského štátu. Tak napr. v časopise Slovák (1944, č. 185) sa píše o „okrádaní Slovenska hospodársky i duchovne“. Česi „chcú nás obrať o reč, kultúru a chlieb“ (Slovák 1944, č. 197), „londýnerski emigranti nás chcú zotročiť“ (Gardista 1944, č. 149), Benešova politika obnovy republiky je ohrozením slovenskej suverenity (Slovák 1944, č. 7). Ľudácke noviny vedeli využiť každú, aj tú naj-

menšiu netaktnosť emigrantskej vlády v nacionálnej otázke na propagovanie svojich šovinistických hesiel. Vedeli, že hrajú na citlivú strunu slovenského človeka.

Slovenské národné povstanie sa stalo rozhodujúcim argumentom pre realizáciu vôle slovenského ľudu žiť ako rovný s rovným v jednom česko-slovenskom štátnom útvare s českým národom. Proti tomuto argumentu musel Beneš i jeho emigrantská vláda kapitulovať. Skutočnosť, že ideu rovnoprávneho slovenského národa v duchu programu leninského riešenia národnostnej otázky prebojovala práve Komunistická strana, že komunisti stáli na čele boja za uznanie národných práv Slovákov, mala obrovský dosah v boji proti Ľudákovi, ktorí demagogicky tvrdili, že sú jedinými zástancami svojbytnosti slovenského národa.

Boj o rovnoprávne postavenie slovenského národa s národom českým v obnovennej československej republike, spojený s bojom proti fašizmu a Ľudáctvu, mal ďalekosiahle dôsledky tak pri uskutočňovaní národnodemokratickej revolúcie, ako aj socialistickej revolúcie. Vďaka nemu mohol slovenský pracujúci ľud sebavedome, bok po boku s českým ľudom plniť všetky náročné úlohy socialistickej výstavby.

Neodlučiteľnou súčasťou masovopolitickej práce Komunistickej strany Slovenska v období národnoslobodzovacieho boja bola masová propagácia ideí socializmu, marxizmu-leninizmu i proletárskeho internacionalizmu. Vykonávali ju stovky komunistických agitátorov, politických pracovníkov v partizánskych oddieloch, v armáde i medzi masami slovenského ľudu. Vykonávali ju formami a prostriedkami, aké umožňovala situácia v jednotlivých fázach boja.

Hlavnou formou propagácie ideí socializmu a marxizmu bola *živá reč* ideové a politicky vyspelých, marxizmu oddaných členov strany, pre ktorých vízia socialistickej revolúcie bola zmyslom života, ich činnosti v ilegálite i v národnoslobodzovacom boji. Ich vystúpenia na manifestáciách, mítingoch, besedách hlboko pôsobili na masy ľudu nielen presvedčivými výzvami do boja proti fašizmu, ale aj hlbokým presvedčením o správnosti a nevyhnutnosti socialistickej premien po skončení vojny. Neboli to učené teoretické úvahy, skôr bezprostredná agitácia pôsobiaca silou vnútorného presvedčenia, neotrasiteľnou vierou v socialistickej budúcnosti ľudstva. Rozumeli jej predovšetkým tí, ktorí na vlastnej koži skúsili sociálny útlak, ponižovanie a biedu v buržoáznej republike i za vlády Ľudákov.

S markantným príkladom tejto formy propagácie ideí socializmu sa možno stretnúť v období priprav politického a ideového zjednotenia KSS a Sociálnodemokratickej strany Slovenska a najmä na zjednocovacom zjazde týchto strán dňa 17. septembra 1944 v Banskej Bystrici. Široké masy robotníckej triedy tu manifestovali nielen odpor proti Ľudáckym heslám „socializácie“ Slovenska, ale predovšetkým ideovú jednotu na báze marxizmu ako určujúci predpoklad uskutočnenia historického poslania robotníckej triedy: odstrániť kapitalizmus a vybudovať socialistickej spoločnosti. To je hlboký zmysel slov Rezolúcie zjednocovacieho zjazdu: „Dnes zišli sa obidve strany na spoločnom základe marxistickoleninského učenia, učenia o právach pracujúcich, o socialistickej usporiadanej ľudskej spoločnosti... Nikdy viac nesmieme dovoliť, aby sa socialistickej sily triedili, aby sa jednotná strana rozdelila. Sústreďenie síl nám dáva veľké nádeje

v našom zápase proti fašistickému okupantovi i v našom neskoršom boji za socializmus.“

Pôsobivá sila živých slov pri formovaní socialistického vedomia širokých mas robotníkov, roľníkov, inteligencie, pri propagácii marxizmu-leninizmu sa v plnom dosahu prejavila pri zakladaní a zlučovaní MO KSS a predovšetkým na okresných konferenciách strany, ktoré na povstaleckom území prebiehali v dňoch 1. a 8. októbra 1944. Popri pripravených referátoch tu prehovorilo živé, bezprostredne motivované slovo komunistov, ostrieľaných v triednom zápase, i slovo tých, ktorí v bojových podmienkach Povstania pochopili hlbší ideový zmysel boja proti fašizmu a ľudáctvu. Ohlas týchto slov dobre počuli v Bratislave i v Londýne. Ich sila nakoniec rozhodla pri prerastaní — a to už v období SNP — národnooslobodzovacieho boja do národnodemokratickej revolúcie a potom do socialistickej revolúcie.

Popri pôsobení živého slova ako najmasovejšieho „komunikačného prostriedku“, v období národnooslobodzovacieho boja pri šírení ideí socializmu a marxizmu obrovskú úlohu zohrali povstalecké časopisy, letáky, bleskovky, nástenné noviny a iné formy propagačnej tlače. Významnú úlohu ideového pôsobenia zohrali aj také akcie, ako boli napr. kurzy ruštiny, na ktorých sa výuka spájala s oboznamovaním sa s prvou socialistickou krajinou sveta, s výdobytkami jej socialistického zriadenia, s hrdinským bojom proti fašizmu. Z povstaleckej tlače to bola predovšetkým Pravda, orgán ÚV KSS, ktorá účinne a presvedčivo pôsobila v tomto smere na široké masy. Pôsobivým nástrojom ideového pôsobenia sa stalo aj Nové slovo, ktorého prvé číslo vyšlo dňa 24. septembra 1944. A tak živé slovo v jednote s písaným slovom nám, najmä žijúcim pamätníkom Slovenského národného povstania, dokumentujú hlboký ideový zmysel Povstania, spojený s perspektívami socialistických premien života nášho ľudu.

Slovenské národné povstanie bolo nepochybne najvýraznejším prejavom *vlastenectva* v histórii nášho ľudu. Zásľuhou ideového pôsobenia Komunistickej strany, jej domácich i zahraničných predstaviteľov, zásluhou pevných väzieb, ktoré spájali slovenský a český pracujúci ľud v boji proti kapitalizmu, ako aj vedomie triednej solidarity s pracujúcimi Sovietskeho zväzu, ale aj ostatných krajín, sa vlastenectvo spájalo s ideami *internacionalizmu*. Práve tieto idey dávajú určujúci zmysel každému ľudovému hnutiu, ozbrojenému boju pracujúcich v období novej histórie: zmysel triednej solidarity, zmysel spoločného boja proti kapitalistickým vykorisťovateľom, za uskutočnenie socialistickej revolúcie. Spoluúčasť príslušníkov českého národa aj iných národov a samozrejme, spoluúčasť sovietskych bojovníkov v Povstaní je jasným príkladom internacionálnej solidarity.

Propagovanie ideí triednej solidarity internacionalizmu v období národnooslobodzovacieho boja ukazovalo vlastenectvo v úplne novom svetle: vlastenectvo zbavené nacionálnej obmedzenosti, vlastenectvo v leninskom projekte riešenia vzťahu nacionálneho a internacionálneho ako predpokladu socialistických revolučných premien vo svete. „Stále si treba pripomínať — píše G. Husák v prvom čísle povstaleckého Nového slova — že udržanie samobytnosti národnej nie je cieľom samo pre seba... Iba slovenská revolúcia veľmi jasne povedala svoje

nové slovo: v bratskom štátnom spoluzítí s najpríbuznejším národom českým, v najužšej spolupráci s ostatnými slovanskými národmi, najmä s veľkým národom ruským vidíme širšie hranice pre náš národ.“

Možno azda povedať, že práve takto marxisticky chápaná a stranou propagovaná myšlienka vlastenectva dávala jedine správny zmysel boju za samobytnosť slovenského národa a za správne riešenie národnostnej otázky v novom československom štátnom útvaré. Z hľadiska širších a ďalších perspektív posunula pohyb, ktorému Slovenské národné povstanie dalo takú výraznú podobu, usmerňujúci náš národný vývin do spoločenstva národov budujúcich nový svet na princípoch triednej solidarity, socialistického internacionalizmu a vlastenectva — svet socializmu.

LITERATÚRA

1. HUSÁK, G.: Zápas o zajtrajšok. Bratislava 1948.
2. CLEMENTIS, V.: Odkazy z Londýna. Bratislava 1947.
3. HUSÁK, G.: Svedectvo o Slovenskom národnom povstaní. Bratislava 1964.
4. POLAKOVIČ, Š.: K základom Slovenského štátu. Matica slovenská, T. S. Martin 1939.
5. POLAKOVIČ, Š.: Slovenský národný socializmus. Bratislava 1941.
6. BENEŠ, E.: Šest let exilu. Praha 1946.
7. MASARYK, T. G.: Otázka sociální I. Praha 1947.
8. BENEŠ, E.: Paměti. Praha 1948.

СЛОВАЦКОЕ НАЦИОНАЛЬНОЕ ВОССТАНИЕ И ИДЕЙНАЯ БОРЬБА В СЛОВАКИИ

Эн Боднар

В настоящей статье автор исходит из того факта, что СНВ не было лишь вооруженной борьбой против фашизма и его людацких прислужников. В период национально-освободительной борьбы велась достигшая своей вершины в СНВ упорная идейная борьба, которая способствовала окончательному поражению клерикально-фашистской идеологии, с одной стороны, и идеологии чехословакизма, с другой. В этот период, особенно в период СНВ, ведется одновременно массовая пропаганда идей социализма, марксизма-ленинизма, пролетарского интернационализма, дружбы с Советским Союзом и братства с его народом.

Историческая победа на этом участке не явилась лишь последствием компромитации идей национального шовинизма и клерикализации словацкой национальной жизни со стороны людаков, в их присоединении к преступной идеологии германского фашизма, это не было лишь естественное стихийное несогласие с идеями чехословакизма, усиленное политикой чешской буржуазии по отношению к Словакии в период между двумя мировыми войнами. Главным, решающим фактором являлось здесь идейное воздействие коммунистов, которых в сложных вопросах идейной борьбы правильно ориентировало руководство КПЧ и КПС. То обстоятельство, что коммунисты возглавили борьбу за правильное, ленинское решение национального вопроса, что они разоблачили и отвергли идею чехословакизма, которую на протяжении всей войны пропагандировало Лондонское правительство во главе с д-ром Бенешом, что они укрепляли идею братства с чешским народом, идею единого государства с двумя равноправными нациями, массово пропагандировали социалистическое преобразование в послевоенной жизни — все это решило вопрос об историческом значении СНВ для дальнейших судеб наших народов, для их включения в семью народов, стоящих на стороне прогресса, мира, строящих социалистическое завтра.

Ján Bodnár

Der Verfasser geht in seiner Studie davon aus, dass der Slowakische Nationalaufstand nicht nur ein bewaffneter Kampf gegen Faschismus und seine einheimischen Handlanger aus den Reihen der slowakischen Volkspartei war. Zur Zeit des volksbefreienden Kampfes wurde auch ein im Nationalaufstand kulminierender harter ideologischer Kampf geführt, der einerseits zur Niederlage der klerofaschistischen Ideologie und andererseits zur Niederlage der Ideologie des Tschechoslowakismus führte. Gleichzeitig werden in dieser Zeitspanne, insbesondere während des Slowakischen Nationalaufstandes, die Ideen des Sozialismus, des Marxismus-Leninismus, des proletarischen Internationalismus, der Freundschaft mit der Sowjetunion und der Brüderlichkeit mit ihrem Volk propagiert.

Der historische Sieg in diesem Bereich war nicht nur eine Konsequenz der Kompromittierung national-chauvinistischer Ideen und der Klerikalisierung des slowakischen nationalen Lebens durch die Hlinkapartei, die an die verbrecherische Ideologie des deutschen Faschismus anknüpfte, war nicht nur ein natürlicher, elementarer Widerwille den Ideen des Tschechoslowakismus gegenüber, gesteigert durch die Politik, die die tschechische Bourgeoisie in der Slowakei zwischen den beiden Weltkriegen verfolgte. Der hauptsächlichliche, entscheidende Faktor war hier das ideologische Wirken der Kommunisten, die in den komplizierten Fragen des ideologischen Kampfes durch die Führung der KP richtig orientiert wurden.

Die Tatsache, dass sich die Kommunisten an die Spitze des Kampfes um eine richtige, leninistische Lösung der nationalen Frage stellten, dass sie es waren, die die während des ganzen Krieges von der Londoner Exilregierung unter Dr. Eduard Beneš propagierte Idee des Tschechoslowakismus demaskierten und verwarfen, dass sie die Idee der Brüderlichkeit mit dem tschechischen Volk, die Idee eines einheitlichen Staatengebildes zweier gleichberechtigter Völker festigten, dass sie die sozialistischen Veränderungen des Nachkriegslebens propagierten — diese Tatsache war von entscheidender Bedeutung für den historischen Wert des Slowakischen Nationalaufstandes, für das weitere Schicksal unserer Völker, für ihre Eingliederung in die Familie jener Nationen, die sich an die Seite des Fortschritts, des Friedens, des sozialistischen Aufbaus stellten.